

INHOUD

1	INTRODUCTIE	9
1.1	Waarom film inzetten in de NT2-les?	9
1.2	Taalvaardigheid ontwikkelen met films	10
1.3	Cultuur bespreken met films	12
1.4	Motiveren met films	13
1.5	Nederlandstalige films selecteren	15
2	ACTIVITEITEN IN FILMLESSEN	18
2.1	Beginners	19
	Werkblad 1: Rollenspel	19
	Werkblad 2: Dialogen in de juiste volgorde leggen	21
	Werkblad 3: Vul de gaten in de dialoog in	23
	Werkblad 4: Rennen en vertellen	25
2.2	Halfgevorderd	27
	Werkblad 5: Schrijf je eigen dialoog	27
	Werkblad 6: Screenshots in de juiste volgorde leggen	30
	Werkblad 7: Speeddaten met acteurs	32
	Werkblad 8: Screenshot beschrijven en tekenen	34
2.3	Gevorderd	35
	Werkblad 9: Register wisselen	35
	Werkblad 10: Bespreken van een filmrecensie	37
	Werkblad 11: Filmtranscript maken	40
	Werkblad 12: Talkshow met personages	42
3	PRAKTISCHE TIPS	44
3.1	Auteursrecht	44
3.2	Filmscripts en aanvullend materiaal	44

3.3 Omgaan met gevoelige scènes	46
3.4 Met of zonder ondertitels?	46
3.5 Toetsen in een filmcursus	47

NAWOORD	50
----------------	----

LITERATUUR	51
-------------------	----

 Op www.nt2school.nl vind je:

- 12 werkbladen
- 3 toetsen

1 INTRODUCTIE

In dit eerste hoofdstuk laat ik zien hoe je de woordenschat, de taalvaardigheid en de cultuurkennis van cursisten op een motiverende manier kunt vergroten door films in te zetten in de les. Ook geef ik alvast wat praktische handvatten zodat je zelf snel aan de slag kunt.

1.1 Waarom film inzetten in de NT2-les?

Woordenschat is eigenlijk het belangrijkste dat je nodig hebt als je een nieuwe taal leert. En input is onontbeerlijk bij het leren van woorden. Onder input versta ik alle-daags Nederlands, gesproken of geschreven door Nederlandse moedertaalsprekers. Hoewel input van groot belang is, horen veel NT2-cursisten te weinig Nederlands. Als gevolg daarvan klinkt hun Nederlands soms onnatuurlijk en niet-idiomatisch. Dit geldt in het bijzonder voor cursisten die buiten Nederland wonen, maar ook voor NT2-cursisten in Nederland die weinig contact hebben met moedertaalsprekers en buiten de les niet in aanraking komen met het Nederlands. Soms is de NT2-docent de enige moedertaalspreker met wie cursisten langere gesprekken in het Nederlands voeren.

En zelfs als een cursist in aanraking komt met Nederlands buiten de les: gesproken taal in het dagelijks leven is vluchtig, vergankelijk en veranderlijk. En helaas kun je je gesprekspartners niet eindeloos vragen om hun woorden te herhalen. Die herhaling is nu juist heel belangrijk bij het leren van woorden. Woordenschatverwerving is een traag proces waarbij je de fonologische vorm, het woordbeeld, de betekenissen, connotaties en contexten van gebruiken aan elkaar leert koppelen. Elke ontmoeting met een bepaald woord kan leiden tot een aanpassing van of draagt bij aan consolidatie van je woordenkennis (Andringa, 2016). Uitleg van de docent en suggesties of vertalingen van medecursisten kunnen een belangrijke rol spelen bij het duiden van taal. Maar hoe kom je als NT2-docent nu aan authentiek gesproken materiaal?

Films zijn rijke bronnen van authentiek gesproken materiaal. Een goede film bevat natuurlijke, dagelijkse taal. Deze taal wordt gepresenteerd in betekenisvolle, sociale gebruikssituaties (een bruiloft, begrafenis, verjaardag, etc.) door verschillende moedertaalsprekers. De visuele context, inclusief gebaren en gezichtsuitdrukkingen,

biedt hulp bij taalbegrip. Verder kunnen filmscènes zo vaak als gewenst herhaald worden. Heb je iets niet goed gehoord, dan druk je op replay. En wanneer de input in de vorm van een interessant verhaal zit, dan ben je gemotiveerd om te blijven luisteren en leren. Je leert bovendien ook nog iets over (inter- en intra-) culturele gebruiken in de doelcultuur. Daarom vormen films potentieel lesmateriaal voor effectief en motiverend NT2-onderwijs.

1.2 Taalvaardigheid ontwikkelen met films

Bij iedere cursus die je geeft, stel je je leerdoelen. Stel je tot doel om de algemene taalvaardigheid van cursisten te ontwikkelen, mogelijk met een focus op het trainen van luister- en spreekvaardigheid en woordenschatverwerving, dan is het inzetten van films een goede keuze. Hoe pak je dit aan?

Het luisteren naar en bespreken van taal in filmfragmenten vormt het uitgangspunt van een NT2-filmles. De centrale rol voor input (taal in een filmfragment) komt overeen met dynamische, usage-based (DUB) theorieën over tweedetaalverwerving (zie Verspoor & Nguyen, 2015; Koster, 2014). DUB-theorie stelt dat taalverwerving baat heeft bij frequent taalcontact en betekenisvol aanbod. Dit idee sluit nauw aan bij meta-analyses van de effectiviteit van lesmethodes. Lightbown en Spada (2013) concludeerden bijvoorbeeld dat de meest effectieve methodes (a) een grote hoeveelheid input centraal stellen, (b) zo authentiek mogelijke input inzetten, en (c) enige aandacht voor taalvormen hebben.

Deze drie speerpunten komen samen in DUB-filmmethodes voor talenonderwijs. De inzet en de ontwikkeling van zulke methodes staan nog in de kinderschoenen. In 2013 verscheen een grootschalige studie met Vietnamese leerders van het Engels, die onderwijs met een film centraal stelde (Hong & Verspoor, 2013). De resultaten waren veelbelovend. Kleinschalige filmstudies naar Duitse en Engelse lessen op Nederlandse middelbare scholen volgden. Ikzelf voerde filmstudies uit met Duitse NVT-leerders en Arabischspreekende NT2-leerders. Het beluisteren en bespreken van taal in de film *Alles is Liefde* (Lürsen, 2007) stond centraal in deze cursussen. De resultaten lieten talige vooruitgang en motivatie zien (Koster, 2014,2018).

Hoe ziet een bespreking van een filmfragment in een NT2-les eruit? In mijn lessen behandel ik filmfragmenten aan de hand van vijf stappen (zie tabel 1). Ik deel

de geselecteerde film op in fragmenten van 2 à 3 minuten, die ik herhaaldelijk afspelen. Hierbij leggen docent en medecursisten de taal uit totdat iedereen elke taaluiting begrijpt. De taal komt in al haar vormen aan bod: gesproken en geschreven, intonatie en spelling, woorden, idioom en grammatica. Bovendien zijn de uitingen ingebed in een culturele en pragmatische gebruiksccontext. Het doel is om uitingen minimaal vier keer te herhalen, zodat nieuwe vormen bekijken. Het bespreken van één fragment duurt plusminus 15 minuten (zie Koster, 2017).

Tabel 1: Stappenplan van een NT2-les gebaseerd op filmfragmenten

Stap	Inhoud
1.	We bekijken het fragment zonder ondertitels en specifieke instructie (eerste contact). De voorkennis is de vorige film scène, die nog vers in het geheugen zit.
2.	De docent controleert met behulp van twee algemene vragen of cursisten de belangrijkste gebeurtenissen hebben begrepen. Er is gelegenheid om vragen te stellen.
3.	Cursisten bekijken het fragment nogmaals (tweede contact), maar krijgen nu de opdracht om aandacht te besteden aan wat de karakters zeggen. Dat gebeurt met vragen als: 'Wat zegt karakter 1 wanneer karakter 2 binnenkomt?' Zo is er reden om nogmaals te luisteren naar de input.
4.	De docent presenteert de taal uit het fragment op PowerPoint-sheets (derde contact) en we lezen de tekst hardop (vierde contact). Doel is om de taal nu in geschreven vorm te verwerken, in een lager tempo, en zelf uitspraak en intonatie te oefenen. Onbekende woorden en woordgroepen worden uitgelicht en besproken met behulp van omschrijvingen, synoniemen en afbeeldingen.
5.	Indien gewenst bekijken we de scène nog een laatste keer (vijfde contact). Na geselecteerde scènes volgt een activiteit. Cursisten spelen bijvoorbeeld een scène na, leggen uitgeknipte stukken van een dialoog in de goede volgorde of schrijven hun eigen verhaallijn (zie hoofdstuk 2). Doel is de taal op speelse wijze nogmaals te herhalen.

Concreet betekent dit het volgende voor de docent: je selecteert filmfragmenten, je bedenkt vragen bij ieder fragment, je zet de tekst uit het fragment (evt. met behulp van ondertitels of het filmscript, zie par. 3.2) op PowerPoint-sheets, je selecteert onbekende woorden en idioom en voegt synoniemen, omschrijvingen, vertalingen en afbeeldingen toe om deze uit te leggen. Let op dat je per PowerPoint-sheet niet meer dan twee à drie regels tekst plaatst, om ervoor te zorgen dat de cursisten volledig focussen op de taal. Bovendien bedenk je werkvormen bij de fragmenten (zie hoofdstuk 2). Dit kost je wat tijd, maar wanneer je dat doet, heb je uniek en motiverend lesmateriaal liggen, dat je keer op keer en in verschillende cursussen kunt gebruiken. Natuurlijk kun je ook materiaal uitwisselen met collega's.

Ik heb zelf een paar NT2-cursussen volledig kunnen vormgeven met filmfragmenten. Heb je deze mogelijkheid niet, dan kun je filmfragmenten als opwarmer of afsluiter inzetten. Stel je voor dat je een NT2-cursus van twintig lessen van één uur per week geeft en je eindigt elke les met één filmfragment (van 15 minuten). Dit betekent dat je aan het einde van je cursus 20 x 15 minuten = 5 uur authentieke input met je cursisten hebt behandeld. In elk fragment van 2 à 3 minuten zitten wellicht tien onbekende woorden of idiomatiche uitdrukkingen. Dat betekent dat je cursisten aan het einde van de cursus 200 nieuwe woorden of woordgroepen hebben geleerd, die door herhalingen en besprekingen zijn verankerd in een stevig mentaal netwerk.

1.3 Cultuur bespreken met films

Naast taalvaardigheid ontwikkelen wil je cursisten misschien ook inzicht geven in Nederlandse (sub)culturen. Ook dan zijn films een geschikt middel. Onderzoek toont onder andere dat films een positief effect kunnen hebben op houdingen tegenover de doelcultuur (Erbaugh et al., 2012). Ik geef een aantal voorbeelden van cultuuronderwijs bij de film *Alles is Liefde*.

In het onderwijzen van Nederlandse (sub)culturen is het een uitdaging om zowel inzicht te geven in gebruiken die kenmerkend zijn voor een cultuur van de meerderheid of dominante groepen in een samenleving, als in gebruiken van subculturen of individuen binnen die meerderheidscultuur. In een film als *Alles is Liefde* vinden we verbeeldingen van verschillende soorten (sub)culturen.

Omdat *Alles is Liefde* om het thema Sinterklaas draait, ligt het voor de hand om dit cultuurverschijnsel, dat wordt gevierd door een meerderheid van de Nederlandse gemeenschap, te bespreken. Cursisten krijgen in de film een indicatief beeld van de intocht, je schoen zetten, pepernoten, sinterklaasliedjes en -decoraties. En op een tweede niveau: wat het feest doet met kinderen; hoe volwassenen zich gedragen; en de commercie die erachter steekt. Aanvullend materiaal (bijvoorbeeld in de vorm van krantenartikelen) is bij dit thema is niet moeilijk te vinden. De discussies rond Zwarte Piet die de laatste jaren opblaaien in de media, vallen niet te omzeilen.

Er komen ook verschillende subculturen aan bod in *Alles is Liefde*. Denk bijvoorbeeld aan prins Valentijn en zijn vrienden, die gebruiken en gedragingen vertonen die passen bij die van corporale studentenverenigingen in Nederland. In de film zien we onder andere de typische kledingstijl (jasje-dasje), excessief alcoholgebruik, maar ook het creatieve taalgebruik dat studenten in deze verenigingen kenmerkt. Een scène waarin de betreffende karakters figureren, kan een aanleiding zijn om hierover in gesprek te gaan. Daarbij kun je aanvullend tekstmateriaal zoeken en opdrachten opgeven, zoals een samenvatting maken van een tekst over studentenverenigingen.

Tot slot zijn er in *Alles is Liefde* individuen die andere perspectieven hebben op culturele gedragingen binnen een meerderheidsgroep. Het centrale karakter Jan, die Sinterklaas speelt, is een goed voorbeeld daarvan. Jan is naar Nederland gekomen om zijn verloren zoon Kees terug te vinden, maar krijgt onbedoeld de rol van Sinterklaas toebedeeld. Met tegenzin vervult hij deze functie, wat bijvoorbeeld leidt tot de uitspraak 'Sinterklaas, m'n hol' op nationale televisie, tot schrik van andere Nederlanders in de film. Vergelijkbare voorbeelden van meerderheids- en individuele culturen zijn zonder twijfel te vinden in ander filmmateriaal (zie par. 1.5).

1.4 Motiveren met films

Docenten kunnen hun cursisten motiveren door van hun lokaal een plek te maken waar zij graag komen doordat de lesinhoud interessant is en past bij hun leeftijd en taalniveau. Verder moeten de leerdoelen duidelijk zijn gecommuniceerd en uitdagend maar uitvoerbaar zijn. Ook helpt een ondersteunend leerklimaat, waarbij motiverende technieken een rol spelen (Lightbown & Spada, 2013).

Guilloteaux en Dörnyei (2008) onderscheiden vier typen van motiverende technieken. Ten eerste is dat ‘docent discours’, waarin docenten nieuwsgierigheid opwekken, zelfstandigheid promoten en het nut van activiteiten uitleggen. Ten tweede is dat werken in groepen of tweetallen, en ten derde zijn dat activiteiten met een intellectuele uitdaging, competitieve elementen en tastbare uitkomsten. Tot slot is dat bemoedigende, positieve evaluatie, waarbij bij activiteiten zelf- of peer-evaluaties met een beloning (bijvoorbeeld applaus) worden ingezet. Guilloteaux en Dörnyei toonden aan dat deze motiverende technieken daadwerkelijk effect hebben op de mate waarin taalleerders geëngageerd bezig zijn in de les.

Hoe kun je cursisten in een NT2-les motiveren met een film? Ten eerste is een belangrijk doel van films entertainment. Wanneer je een film uitkiest die goed past bij je doelgroep (zie par. 1.5), dan zal de film zelf er al voor zorgen dat leerders er met hun aandacht bij blijven en dat ze gemotiveerd zijn om te begrijpen wat er gebeurt in de film en wat er wordt gezegd. Je kunt aan het begin van de cursus en elke les uitleggen dat het hoofddoel van de filmles is om relevante woordenschat te verwerven, die cursisten nodig hebben om te kunnen functioneren in situaties waarin Nederlands wordt gesproken.

Verder kunnen de motiverende technieken die zojuist zijn besproken, ook prima worden ingezet in een filmles. Je let er bijvoorbeeld op dat je steeds uitlegt wat het doel is van een activiteit. Wanneer je cursisten een scène laat naspelen, leg je uit dat cursisten hierdoor de zojuist gehoorde woordenschat zelf zo natuurlijk mogelijk leren uitspreken (zie hoofdstuk 2, werkblad 1). Je kunt uitdagende opdrachten bedenken met competitieve elementen, die in tweetallen of groepjes worden uitgevoerd en tastbare uitkomsten hebben (zie hoofdstuk 2, werkblad 4). Wanneer je een tweetal de beurt geeft en de scène voor de groep laat naspelen, kun je hun inzet prijzen en met de groep het tweetal een applaus geven. Je kunt behandelde woordenschat aan het eind van een les nogmaals bevragen en complimenten uitdelen voor het onthouden idioom (het niet-onthouden idioom is natuurlijk huiswerk!).

1.5 Nederlandstalige films selecteren

Wat is eigenlijk het aanbod qua Nederlandstalige films? In tabel 2 vind je een overzicht van vijftien Nederlandstalige films die NT2-cursisten met verschillende achtergronden kunnen interesseren. Ik heb geen producties opgenomen waarin (overwegend) Belgisch- of Surinaams-Nederlands wordt gesproken.¹ De films in de tabel hebben ten minste één prijs ontvangen (bijvoorbeeld een Gouden Kalf). De meeste van de geselecteerde films zijn beschikbaar op dvd of zijn online te streamen voor prijzen rond de tien euro.

Het belangrijkste criterium bij het selecteren van een film is dat deze aansluit bij de interesse van je cursisten. Indien mogelijk informeer je natuurlijk bij de cursisten zelf voor aanvang van de cursus met welke film zij zouden willen werken. Maar als dit niet mogelijk is, kun je een inschatting maken. Als je werkt met jongeren, ligt een film in de categorie Jeugd voor de hand, zoals *Razend* (2011). In deze film staan jeugdige karakters en hun problematiek centraal. Naast leeftijd kan geslacht een factor zijn. Wellicht verblijdt je een groep met enkel mannelijke cursisten niet met *Gooische Vrouwen* (2011), maar juist wel met een film over een groep mannelijke personages, zoals *All Stars, Old Stars 2* (2011).

Een andere factor ter overweging is de culturele achtergrond van je cursisten. *Dunya & Desie in Marokko* (2008) is mogelijk geschikt voor jonge cursisten met een Noord-Afrikaanse achtergrond. Deze film concentreert zich rond een karakter geboren en getogen in Nederland (Desie) en een karakter met een Nederlands-Marokkaanse achtergrond (Dunya). De interculturele uitwisseling tussen beide karakters, die op een luchtige en vanzelfsprekende manier aan bod komt, sluit mogelijkerwijze goed aan bij de dagelijkse realiteit en problematiek van cursisten.

¹ Als je in Vlaanderen lesgeeft, of je studenten wilt introduceren in varianten van het Nederlands-Nederlands, zijn er met name op het gebied van Belgisch-Nederlands een aantal interessante producties beschikbaar, waaronder *Zot van A* (2010), de Vlaamse versie van *Alles is Liefde* (2007), of de verfilming van de populaire roman van Dimitri Verhulst, *De helaasheid der dingen* (2009).

Tabel 2: Chronologisch overzicht van vijftien Nederlandstalige films van 2002 tot nu

Nr.	Titel	Jaar	Type	Prijzen
1	<i>Michiel de Ruyter</i>	2015	historisch drama, actie, Gouden Eeuw	Gouden Film
2	<i>Het Diner</i>	2013	drama, thriller	Gouden Film
3	<i>All Stars, Old Stars 2</i>	2011	komedie, drama	Gouden Film
4	<i>Razend</i>	2011	jeugd, actie	Rembrandt Award Beste jeugdfilm
5	<i>Sonny Boy</i>	2011	historisch drama	Platina Film
6	<i>Gooische vrouwen</i>	2011	romantische komedie	Diamanten Film; Rembrandt Award Beste film
7	<i>Majesteit</i>	2010	drama	Gouden Kalf beste mannelijke bijrol
8	<i>Oorlogswinter</i>	2008	oorlogsfilm, WO II	Gouden Film; Rembrandt Award Beste film
9	<i>Dunya & Desie in Marokko</i>	2008	jeugd, komische roadmovie	Gouden Film
10	<i>Alles is Liefde</i>	2007	romantische komedie, Sinterklaas	o.a. Gouden Kalf beste speelfilm; Rembrandt Award Beste film
11	<i>Zwartboek</i>	2006	oorlogsfilm, WO II	o.a. Gouden Kalf beste speelfilm, regie, actrice; Rembrandt Award Beste film
12	<i>Polleke</i>	2003	jeugd	Gouden Film
13	<i>Liever Verliefd</i>	2003	romantische komedie	Gouden Film

14	<i>De Tweeling</i>	2002	oorlogsfilm, WO II	o.a. Gouden Kalf beste lange speelfilm
15	<i>Minoes</i>	2002	kinderfilm, familiefilm	o.a. Gouden Kalf beste actrice, acteur

Er wordt ook wel beweerd dat een kwalitatief hoogstaande film kijkers met allerlei mogelijke interesses en achtergronden aanspreekt. Uit het overzicht in tabel 2 komen de films *Zwartboek* (2006) en *Alles is Liefde* (2007) dan als geschikte kandidaten naar voren. Beide films hebben veel prijzen gekregen, waaronder publieksprijzen en prijzen van filmkenners. Ook wordt in beide films het verhaal verteld van uiteenlopende karakters, jong en oud, man en vrouw, met allerlei soorten problematiek. Wanneer je lesgeeft aan een groep met een gemengde samenstelling, is de kans groot dat deze films alle cursisten aanspreken. De oorlogsthematiek maakt *Zwartboek* mogelijk een minder goede keuze voor cursisten die uit oorlogsgebieden zijn gevlucht. *Alles is Liefde* is in dit opzicht een luchtigere keuze.